

PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TRIẾT HỌC THEO HƯỚNG TÍCH CỰC BẰNG CÁCH SỬ DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN TRONG GIỜ GIẢNG

Lương Thị Kim Dung¹

Tóm tắt. Có thể vận dụng những thành tựu của công nghệ thông tin vào quá trình dạy học. Thuyết trình là một trong những hình thức tổ chức dạy học cơ bản trong giảng dạy môn Triết học Mác-Lênin ở các trường Đại học và Cao đẳng. Nếu sử dụng phương pháp thuyết trình trong dạy học môn triết học Mác-Lênin có sử dụng công nghệ thông tin theo một quy trình hợp lý thì sẽ nâng cao được chất lượng dạy và học bộ môn này.

Từ khóa: Triết học; công nghệ thông tin; dạy học triết học.

1. Đặt vấn đề

Triết học là một môn khoa học có tính trừu tượng và khái quát cao. Đó là môn học vừa có tính chính xác như khoa học tự nhiên lại vừa có tính ngẫu hứng như khoa học xã hội và nhân văn, vừa có tính lý luận chung nhất lại rất gần với cuộc sống hiện thực. Một câu hỏi luôn được đặt ra là làm thế nào để môn học mang tính lý luận và trừu tượng cao này được sinh viên tiếp thu một cách hứng thú và say mê? Câu hỏi đó đang đặt ra yêu cầu đổi mới phương pháp dạy học triết học đối với mỗi giảng viên, đòi hỏi mỗi người giảng viên phải tìm cho mình cách trả lời thông minh nhất.

Ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học nói chung, dạy học triết học nói riêng là một trong những cách trả lời thông minh. Tuy nhiên, thay đổi nhiều thói quen đã thành công trong quá khứ không phải là điều dễ dàng. Hơn nữa, để có thể sử dụng công nghệ thông tin trong dạy học đòi hỏi sự am hiểu nhất định về tin học và các phương tiện công nghệ thông tin. Công nghệ thông tin và ứng dụng tin học lại đặt ra yêu cầu nhất định về trình độ sử dụng máy tính, khả năng trình diễn bài giảng, về trình độ Anh ngữ... Đó là những trở ngại lớn đối với một bộ phận không nhỏ các giảng viên.

Sử dụng công nghệ thông tin trong thuyết trình bài giảng triết học không có nghĩa là công nghệ thông tin sẽ thay thế hoàn toàn vai trò của người Thầy. Cho dù có áp dụng công nghệ thông tin vào hoạt động giảng dạy thành thạo đến thế nào thì quá trình dạy học cũng không thể thiếu giáo án và thao tác sử dụng “phấn trắng, bảng đen”. Thiết bị kỹ thuật hiện đại chỉ là phương tiện hỗ trợ đắc lực cho việc dạy học, chúng không thể thay thế và làm mờ đi vai trò chỉ đạo, tổ chức, hướng dẫn

---

Ngày nhận bài: 10/12/2019. Ngày nhận đăng: 14/01/2020.

¹Tổ Lý luận chính trị - Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc;

e-mail: kimdung11@gmail.com

của giảng viên. Rõ ràng là vai trò của người Thầy không hề suy giảm mà ngày càng quan trọng hơn bởi “máy tính không kỳ diệu mà chính các giáo viên đem lại sự kỳ diệu”. Đây cũng chính là nghệ thuật sư phạm mà mỗi giảng viên cần tự rèn luyện để có thể đáp ứng nhu cầu của thời đại mới.

2. Xu hướng đổi mới phương pháp dạy học triết học hiện nay

Triết học Mác-Lênin là một môn khoa học nghiên cứu những quy luật chung nhất của tự nhiên, xã hội và tư duy nhằm trang bị, hình thành cho sinh viên thế giới quan khoa học và phương pháp luận biện chứng duy vật. Triết học giữ vai trò hết sức quan trọng đối với sinh viên các trường đại học, cao đẳng. Trước hết nó hình thành cho người học quan niệm đúng đắn và phương pháp luận biện chứng duy vật để tiếp thu các môn khoa học khác có hiệu quả và chất lượng hơn. Hơn nữa nó còn trang bị thế giới quan duy vật biện chứng và phương pháp luận khoa học để người học có quan điểm, cách nhìn đúng đắn nhằm nhận thức và giải quyết có hiệu quả những vấn đề mà của cuộc sống đặt ra; bồi dưỡng tư tưởng nhân sinh quan cộng sản chủ nghĩa và nâng cao tình cảm, ý chí, đạo đức cách mạng cho thế hệ trẻ - chủ nhân tương lai của đất nước. Tuy nhiên, thực tế dạy và học bộ môn lại chưa đáp ứng được những yêu cầu đó. Để đáp ứng được những mục tiêu dạy học đã đề ra, quá trình hưởng ứng đổi mới phương pháp dạy học nói chung và phương pháp dạy học triết học nói riêng đã và đang lan rộng, phát triển trên toàn quốc với những cung bậc và mức độ khác nhau. Nhiều đề tài nghiên cứu khoa học đã đề cập đến các phương pháp khác nhau cho việc đổi mới trong dạy học bộ môn này. Không ít người đã phê phán, thậm chí chê bai phương pháp thuyết trình. Tuy nhiên, theo quan điểm của chúng tôi, với đặc thù là môn khoa học xã hội và nhân văn, phương pháp thuyết trình trong dạy học triết học Mác-Lênin vẫn còn được sử dụng rộng rãi trong dạy học hiện nay và mai sau. Tuy nhiên, phương pháp thuyết trình theo kiểu truyền thống cũng đã bộc lộ những hạn chế của nó, làm cản trở đến hiệu quả nhận thức những tri thức khoa học nói chung và những tri thức triết học Mác-Lênin nói riêng. Do vậy, thiết nghĩ việc sử dụng công nghệ thông tin trong thuyết trình bài giảng triết học sẽ vừa phát huy được những ưu điểm của phương pháp này, đồng thời cũng hạn chế tối đa những nhược điểm của nó.

Vào những năm 90 của thế kỉ XX, các phát minh về công nghệ thông tin đã và đang có những tác động mạnh mẽ trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Các phương tiện truyền thông cùng với hệ thống mạng toàn cầu đang làm thay đổi cách thức con người tiếp cận tri thức: không chỉ đọc để biết mà còn nghe, thấy, cảm nhận sự kiện xảy ra ở xa như đang diễn ra trước mắt. Sự phát triển nhanh chóng của công nghệ thông tin vài thập niên gần đây đã tạo ra một lượng thông tin khổng lồ, vượt các giới hạn cả về không gian và thời gian.

Loài người đang sống trong một giai đoạn được định danh là thời đại kĩ thuật số với xu thế toàn cầu hóa. Khả năng thu nhận, xử lý để hiểu biết thông tin một cách nhanh chóng và chính xác là yêu cầu quan trọng hơn nhiều so với trước đây. Như thế, có nghĩa là, phải thay đổi tiêu chí, phương pháp đào tạo trong xã hội thông tin hôm nay, cần phải đặt khả năng ghi nhớ bằng khả năng tìm kiếm, thu nhận và xử lý thông tin để đạt đến mục tiêu.

Nhằm đáp ứng được những yêu cầu mới của thời đại, trên bình diện quốc tế có một xu hướng đổi mới về quan điểm dạy học-những định hướng mang tính chiến lược, cương lĩnh - đó là: Tích cực hóa dạy học; Cá thể hóa việc dạy học; Công nghệ hóa dạy học; Dạy học định hướng vào người học; Dạy học giải quyết vấn đề; Dạy học theo tình huống...

Một trong những quan điểm dạy học được nhiều quốc gia có nền giáo dục tiên tiến chú ý đó là dạy học định hướng vào người học, nhằm chuẩn bị cho học sinh thích ứng với đời sống xã hội, tôn trọng mục đích, nhu cầu, khả năng, hứng thú, lợi ích học tập của sinh viên. Theo quan điểm đó, người học được tăng cường hoạt động và có tính chủ động cao hơn. Các ứng dụng của công nghệ thông tin đã thực sự trao quyền chủ động cho sinh viên và cũng làm thay đổi vai trò của người thầy trong giáo dục.

Hiện nay, với việc sử dụng mạng Internet trong dạy học người ta nói nhiều đến e-learning (học tập điện tử). Nhiều trường đại học ảo, lớp học ảo đã xuất hiện trên thế giới và đang xuất hiện ở nước ta. Sự thật, triển vọng của loại hình học tập này là rất to lớn. Nó giúp con người thực hiện được ước mơ gần như huyền thoại là có thể hấp thụ một nền giáo dục chất lượng cao đối với bất cứ người nào, ở bất cứ đâu và ở bất cứ thời điểm nào.

E-learning là xu hướng tất yếu mà nền giáo dục chúng ta phải đầu tư chuẩn bị một cách khẩn trương, nếu không muốn tụt hậu quá xa. Việc chuẩn bị cho hướng đi này không chỉ ở cơ sở hạ tầng và các trang thiết bị kĩ thuật khác mà còn ở công nghệ dạy - học, đánh giá tương ứng với loại hình dạy học đó. Tuy nhiên, trong khi nhấn mạnh đến tầm quan trọng của giáo dục từ xa, hội nghị Paris về giáo dục đại học cho rằng trong giáo dục phương thức mặt đối mặt vẫn chiếm vị trí hàng đầu. Tác dụng của sự tương tác được nhấn mạnh ở mọi nơi và cần phải nhấn mạnh rằng hai phương thức giáo dục này không hề loại trừ nhau mà ngược lại có sự liên kết, bổ trợ cho nhau.

Chúng ta đang ở đâu trong bước ngoặt đi vào nền văn minh trí tuệ hiện nay? Nghị quyết Đại hội X của Đảng khẳng định: “sớm đưa nước ta ra khỏi tình trạng kém phát triển” [9]. và giáo dục cũng không nằm ngoài xu hướng cùng mong muốn ấy. Cách đây 2 năm, Ban bí thư TW Đảng cũng có chỉ thị số 40-CT/TW (15/6/2004) về vấn đề giáo dục và giao nhiệm vụ “Đổi mới mạnh mẽ và cơ bản phương pháp giáo dục nhằm khắc phục kiểu truyền thụ một chiều, nặng lý thuyết, ít khuyến khích tư duy sáng tạo; Bồi dưỡng năng lực tự học, tự nghiên cứu, tự giải quyết vấn đề, phát triển năng lực thực hành sáng tạo cho người học đặc biệt cho sinh viên các trường đại học và cao đẳng. Tích cực áp dụng một cách sáng tạo các phương pháp tiên tiến, hiện đại, ứng dụng công nghệ thông tin vào hoạt động dạy học...”

Vào đầu năm học 2006 - 2007, Bộ giáo dục và Đào tạo có Công văn số 11381/BGDĐT-ĐH&SDH (10/10/2006) về vấn đề hướng dẫn giảng dạy các môn khoa học Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, chỉ rõ: “Thực hiện đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng chuyển quá trình dạy ở bậc đại học thành quá trình tự học của sinh viên có tổ chức hướng dẫn và hỗ trợ tối ưu của giảng viên, ứng dụng mạnh mẽ các phương tiện hỗ trợ và công nghệ thông tin, chấm dứt tình trạng đọc chép trên giảng đường đại học”.

Với tính cách là khoa học nghiên cứu những quy luật chung nhất của tự nhiên, xã hội và tư duy nhằm trang bị, hình thành và rèn luyện cho sinh viên thế giới quan khoa học và phương pháp luận biện chứng duy vật, triết học trở thành môn khoa học cơ sở không thể thiếu trong các trường cao đẳng và đại học ở nước ta hiện nay. Tuy nhiên, thực tế dạy và học bộ môn này lại chưa đáp ứng được những yêu cầu đó.

3. Vận dụng công nghệ thông tin vào giảng dạy triết học nhằm nâng cao mục tiêu dạy học đề ra

Nhằm đáp ứng những mục tiêu dạy học đã đề ra, tiến trình hướng ứng đổi mới phương pháp dạy học nói chung, phương pháp dạy học triết học nói riêng đã và đang lan rộng, phát triển trên toàn quốc với những cung bậc và mức độ khác nhau. Đối với việc đổi mới phương pháp dạy học triết học, các chuyên gia lưu ý và quán triệt những tư tưởng chủ đạo là:

- Kế thừa những yếu tố tích cực, khắc phục hạn chế của những phương pháp dạy học truyền thống, phát huy tính tích cực học tập của sinh viên.

- Sử dụng các phương pháp dạy học đang có và phù hợp với điều kiện và đặc điểm của bộ môn.

- Tiếp thu có chọn lọc một số quan điểm, phương pháp tiên bộ của một số nước phát triển như dạy học kiến tạo, dạy học tương tác, dạy học dự án... Lựa chọn và kết hợp các phương pháp phù hợp với các nhân tố khác của quá trình dạy học.

- Tăng cường liên kết phương pháp dạy học với các phương tiện kĩ thuật và công nghệ hiện đại hỗ trợ cho quá trình dạy học một cách linh hoạt và có lộ trình.

Trong dạy học triết học, xu hướng tích cực hóa các phương pháp dạy học như thuyết trình, đàm thoại, nêu vấn đề, hướng dẫn tự học, thảo luận, đóng vai, trực quan... đang trở thành một hướng đổi mới được chú trọng. Tuy nhiên, trên các diễn đàn chính thức hay ở hậu trường, các công trình nghiên cứu, điều tra, các tham luận từ các hội thảo khoa học, hội nghị chuyên đề hay các phát biểu của sinh viên, học viên cho thấy một số nhận định cơ bản về quá trình đổi mới phương pháp dạy học triết học như sau:

- Bản thân triết học là một môn học quan trọng, khó nhưng thú vị, bổ ích và rất cần thiết cho học viên, sinh viên. Điều làm cho người học sợ và chán không phải vì nội dung mà chủ yếu là do phương pháp dạy - học và cách kiểm tra đánh giá.

- Phương pháp dạy học hiện đã có sự đổi mới, nhưng còn chậm. Trên thực tế, việc đổi mới dạy học phần lớn vẫn mang tính hình thức, thụ động một chiều từ người dạy đến người học "lớp học trật tự là một trong những tiêu chí quan trọng để đánh giá tốt giờ dạy học và được coi là sự thu hút học sinh trong quá trình dạy học" (Nguyễn Như Hải, 2005) [1].

- Đổi mới phương pháp dạy học thì phải có sự đầu tư về mọi phương diện, từ nhiều thành phần, mà đầu tư là một bài toán chưa có nhiều phương án lựa chọn. Triết học và một số môn học lý luận hiện nay vẫn bị coi là "vùng trũng của công nghệ thông tin". Ngày càng có nhiều giảng viên tích cực học hỏi và khai thác ứng dụng công nghệ thông tin vào dạy học nhưng hiệu quả còn thấp.

Những nghiên cứu ứng dụng và triển khai bài giảng điện tử của các bộ môn lý luận nói chung, triết học nói riêng còn gặp rất nhiều khó khăn cả về mặt tâm lý, nhận thức, sự vận dụng cũng như về cơ sở vật chất và năng lực của đội ngũ giảng viên.

Đã có những quan điểm cho rằng Triết học là một môn khoa học có trình độ trừu tượng "bình phương". Do đó, nếu đem so sánh với toán học, cũng là môn học trừu tượng, thì toán học còn có thể kí hiệu hóa, mô hình hóa được. Nhưng với triết học thì chỉ có cách duy nhất là diễn giải bằng logic thuần túy, còn mô hình hóa, kí hiệu hóa sẽ làm méo mó, khúc xạ nguyên lý."

Ở một góc độ khác, xuất phát từ kinh nghiệm giảng dạy và đặc trưng của tri thức triết học, PGS.TS Vũ Tình - Trường Đại học Khoa học xã hội & Nhân văn, Đại học Quốc gia Thành phố

Hồ Chí Minh cho rằng: “Phương pháp cốt lõi trong giảng dạy triết học Mác-Lênin là phương pháp thuyết trình và bổ trợ trực tiếp cho nó là phương pháp sơ đồ hóa. . . Có thể nói trong hệ thống các khoa học, mỗi ngành có cách thể hiện tri thức riêng của mình, như: âm nhạc thể hiện qua âm thanh, hội họa thể hiện qua hình thể và màu sắc, toán học thể hiện qua các công thức và phương trình, . . . Còn với tư cách là hệ thống tri thức lý luận chung nhất, thì triết học thể hiện qua tri thức lý luận, có hệ thống và có tính khái quát cao. Những tính chất này quan hệ hữu cơ với nhau mà nếu để mất nó thì triết học không còn là triết học” (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2002) [2].

Tri thức triết học là những tri thức lý luận và có tính khái quát cao. Song bất kỳ một lý luận nào dù trừu tượng và khái quát đến đâu cũng đều xuất phát từ thực tiễn và phản ánh thực tiễn, mà thực tiễn thì vô cùng phong phú và sinh động. Mặt khác, giữa triết học và các khoa học khác, đặc biệt là khoa học tự nhiên, có một mối quan hệ đặc biệt. Các khái niệm các phạm trù cơ bản, các nguyên lý, các quy luật do triết học nêu ra đều được khái quát hóa từ thành tựu của các khoa học tự nhiên và hoạt động thực tiễn. Chúng không chỉ là kết quả của hoạt động trừu tượng hóa, mà còn là sản phẩm tổng hợp nhất định của sự phản ánh dưới dạng hình tượng cảm tính của con người về hiện thực. Vậy có thể đưa những ứng dụng của công nghệ thông tin vào thuyết trình bài giảng triết học được hay không?

Theo quan điểm của chúng tôi là hoàn toàn có thể. Vấn đề là ở chỗ đưa cái gì, ở thời điểm nào, liều lượng ra sao, sự kết hợp giữa các phương pháp với ngôn ngữ, văn bản, hình ảnh như thế nào cho phù hợp nhằm làm cho kiến thức trở thành dễ hiểu hơn và đầy xúc cảm, có lý lẽ, có sức thuyết phục, để cho lý luận có khả năng gắn chặt với cuộc sống, với thực tiễn khoa học và xã hội, phát huy được tính tích cực trong dạy học triết học. Những vấn đề đó mới là những “nút thắt” trong đổi mới phương pháp giảng dạy triết học hiện nay.

Cần nhấn mạnh rằng, việc sử dụng các phương pháp khác nhau với sự hỗ trợ của công nghệ thông tin một cách khoa học, hài hòa không hề loại trừ phương pháp thuyết trình, mà trái lại chúng làm cho thuyết trình trở nên tích cực hơn, hấp dẫn hơn. Không phải các sơ đồ, mô hình, hình ảnh, âm thanh. . . mà chính là ở nội dung thể hiện trong các mô hình, kí hiệu làm cho các kiến thức bị khúc xạ, méo mó. Mặt khác, chính cái “lôgic thuần túy”, tức những khái niệm, phán đoán, suy luận. . . , nếu không được sử dụng cẩn thận sẽ “sai một ly đi một dặm”, bởi việc sử dụng những ngôn từ và sự vi phạm những quy luật logic. Điều này cho thấy sự sai lệch, sự khúc xạ các khái niệm, phạm trù, nguyên lý, quy luật đều có khả năng xảy ra, nếu chúng ta vận dụng không phù hợp, dù chúng được diễn tả bởi bất kì phương thức nào.

Sự thật những giờ học mà chỉ có ngôn ngữ nói giữ vai trò thông trị và những trang sách đầy đặc chữ viết đã làm cho sinh viên căng thẳng và khó lòng “tiêu hóa” nổi. Vì thế, nói đến triết học nhiều người thường tỏ ra e ngại, cảm thấy nặng nề, phải nhăn trán suy tư, đau đầu nhức mắt. Thế nhưng có những cuốn sách triết học mới và lạ, trong đó kết hợp giữa “niềm vui và sự hiền minh”, với những kiến giải tinh tường, sáng sủa và hình ảnh minh họa sinh động, dí dỏm mà sâu sắc, nhẹ nhàng làm cho người đọc và người học trở nên hứng thú. Có thể kể đến tập: Nhập môn Marx , trong tựa sách mang tên “nhập môn”, được thể hiện theo kiểu tranh chuyện của Nxb Trẻ, hoặc cuốn “Câu chuyện triết học” của Bryan Magee, do Huỳnh Phan Anh và Mai Sơn dịch. . . đây chính là những gợi ý rất bổ ích cho chúng ta tham khảo, học tập khi ứng dụng công nghệ thông tin vào thuyết trình bài giảng triết học.

4. Kết luận

Để thay đổi, đòi hỏi người giảng viên phải có nhận thức sâu sắc về những tiện ích mà công nghệ thông tin mang lại cho chúng ta trong quá trình dạy học. Khi đã nhận thấy tầm quan trọng và vai trò của công nghệ thông tin trong dạy học nói chung và dạy môn triết học nói riêng, các giảng viên sẽ dần thay đổi hành động và thói quen cũ, để tiếp cận với cái mới, hiệu quả hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Như Hải, 2005, *Đổi mới phương pháp dạy học các khái niệm triết học*. Đề tài nghiên cứu khoa học cấp bộ, mã số B2003-75-83.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2002, *Kỷ yếu hội thảo toàn quốc về phương pháp giảng dạy và học tập môn Triết học Mác-Lênin trong các trường Đại học*.
- [3] Bộ giáo dục và đào tạo, 2002, *Kỷ yếu hội thảo khoa học về đổi mới phương pháp giảng dạy, học tập môn triết học Mác-Lênin trong các trường Đại học toàn quốc*.
- [4] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2006, *Giáo trình Triết học* (Dùng cho học viên cao học và nghiên cứu sinh không thuộc chuyên ngành triết học), Nxb Lý luận Chính trị.
- [5] Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2006, *Giáo trình triết học Mác-Lênin* (Dùng trong trường Đại học và Cao đẳng), Nxb Chính trị quốc gia.

ABSTRACT

Active Methods of teaching Philosophy by using information technology in classroom

It is possible to apply the achievements of information Technology (IT) in the teaching process. The lecture is one of the forms of basic teaching organizations in the teaching of Marxism-Lenin in universities and colleges. If the lecture method is mobilized in teaching the philosophy of Marxism-Lenin to use IT in a logical process, the quality of teaching and learning will be improved.

Keywords: Philosophy; Information technology; Teaching philosophy.